

הרב אריה כץ

האם עדיף שבמעבדות הפוריות יעבדו נשים

שאלה

העבודה במעבדות הפוריות כוללת בעיקר בדיקות של דגימות זרע והכנת זרע להשבחה. לאחר עשיית הבדיקה נזרק הזרע. הדבר נכון גם לגבי שאריות הזרע מההשבחה שאין משתמשים בהם. דברים אלו מעלים חששות לאיסור השחתת זרע. לאור זאת האם ראוי לדאוג שדווקא נשים יעבדו במעבדות הזרע, בשל העובדה שלחלק מהשיטות נשים אינן אסורות בהשחתת זרע, וכך הבעיה ההלכתית תהיה קלה יותר?

תשובה

כדי לנסות ולענות על השאלה, ראשית יש להבין את הרקע לה: נחלקו הפוסקים בשאלת ההיתר של הזרעה מלאכותית ובדיקת זרע. לדעת רוב הפוסקים, בשעת הצורך יש להתיר את הדבר¹, שכן הוא נועד לשם קיום מצוות פרו ורבו. ואף שבבדיקת זרע, הזרע עצמו אינו משמש לצורך עצם קיום מצוות פרו ורבו, כיוון שמטרת הבדיקה היא לדעת כיצד ניתן לעזור לאדם להוליד, הרי שאין בה איסור השחתת זרע. לדעת מיעוט הפוסקים הדבר אסור, משום שלשיטתם כל הוצאת זרע שאיננה מגיעה ישירות לגוף האישה באותה שעה, מוגדרת כהוצאת זרע לבטלה. השאלה לגבי עובד המעבדה, האם יש לחוש שעובר על השחתת זרע, נשאלת רק לדעת האוסרים, או לגבי מקרה שבו הבדיקה נעשית ללא היתר הלכתי. כמו כן, השאלה שייכת רק לשיטת הסוברים שאישה לא מצווה על איסור השחתת זרע האיש, כפי שמשמע מדברי ר"ת בתוספות יבמות (יב ע"ב, ד"ה שלש). לפי שיטה זו יש מקום לומר שעדיף שאישה היא זו שתזרוק את עודפי הזרע ולא איש, שכן האישה אינה מצווה על איסור השחתת זרע. למרות זאת, נראה שאין מקום להעדיף דווקא אישה על פני האיש לצורך עשיית פעולה זו.

ראשית, התוספות רא"ש ביבמות (שם) אומר, שאף אם נאמר שהאישה מצווה על השחתת זרע, לאחר שנעקר הזרע מן הגוף, לא שייך בו איסור השחתה.

1. אנציקלופדיה הלכתית רפואית, כרך ג' עמוד 382 (ערך 'זרע').

זאת אומרת, שזריקת הזרע לאחר שכבר יצא, אין בה שום איסור, שכן הרגע הקובע לשאלה האם נעשה איסור או לא איננו רגע זריקת הזרע, אלא רגע יציאתו מן הגוף². שנית, נראה שאפילו לדעת ר"ת, שסיבת ההיתר הינה שאישה איננה מצווה על השחתת זרע, הרי שהסיבה לכך היא שאין היא מצווה על פרייה ורבייה³. ממילא, מכיוון שעצם נתינת הזרע למעבדת הזרע הינה לצורך פרייה ורבייה, אין בעיה בהשחתת הזרע. הבעיה עשויה להיות לדעת הסוברים שאיסור השחתת זרע איננו תלוי במצוות פרו ורבו, אולם לשיטתם אין שום חילוק בין איש לאישה, ומה שמותר לזה אסור לזה, ולהפך. אמנם יש מקום לומר, שבמקרים שבהם הצורך בהשחתת זרע לשם פרייה ורבייה הוא רחוק עד כדי כך שנאמר שבמקרים אלו הוצאת הזרע אסורה, אז ייתכן שיש עדיפות לאישה על פני איש (אם לא נסבור כתוספות רא"ש, שרגע ההוצאה קובע). אך נראה שמחמת שתי סיבות, גם במקרה כזה אי אפשר לומר שדווקא הימצאות אישה במעבדה תהיה עדיפה מבחינה הלכתית:

1. בסופו של דבר, כל זרע שמגיע למעבדת פוריות יש בו איזה צורך לשם פרייה ורבייה⁴. לעתים אין היתר בהוצאת הזרע, אך זה משום שאנו חוששים לכתחילה לשיטה המנתקת בין מצוות פרו ורבו להשחתת זרע, אם לא כשיש צורך מובהק, ואם כן אז גם האישה תהיה אסורה בהשחתת הזרע.
2. אפילו לחולקים על התוספות רא"ש, וסוברים שיש איסור בהשחתת זרע גם לאחר רגע יציאתו, יש לומר שזה דווקא במקרה שבו הזרע ראוי להזרע, כלומר בגוף האישה, אך במקרה שבו ממילא לא אמור להיות שימוש לזרע, גם הם מודים שאין איסור לזרוק אותו, ואין הבדל בין האיש לאישה.

סיכום

לאור האמור לעיל, לענ"ד נראה שאין הבדל בין איש לאישה בעבודה במעבדת הזרע, וכל הדיון בשאלת העדיפות של איש או של אישה הוא דווקא בזמן הוצאת הזרע, או כשהזרע כבר נמצא בגוף האישה.

2. שיטת הרא"ש איננה מהווה קושיא על הסוברים שמותר להוציא זרע לצורך הזרעה, אף שברגע הוצאת הזרע הוא נפלט לחוץ ואיננו לגוף האישה, שכן היות ומטרת ההוצאה הינה לשם קיום המצווה, הרי שכבר בשעת ההוצאה זה נעשה לצורך כך. ואדרבה, לפי זה גם אם תתרחש תקלה והזרע לא יזרק אל האישה, לא יהיה כאן איסור, כיוון שהוצא במטרה לכך.
3. אכן הרמב"ן חולק עליו (נידה יג ע"א), וסובר שאישה אסורה בהשחתת זרע (אכן הוא מדבר על זרעה ולא על זרע בעלה, ויש שחילקו ביניהם, אך אכמ"ל), משום שאיסור השחתת זרע איננו תלוי במצוות פרו ורבו.
4. אלא אם כן מדובר במקרה שבו לא שייך קיום המצווה, כגון זרע של ישראל שנשוי לנוכרית, אולם נראה שאין צורך לחוש לדבר כזה, וכשמגיע זרע יש לדון בו ש"כ דפריש מרובא פריש'.